



Sis setmanes d'estiu

“Al llarg de sis setmanes d'aquell estiu, entre la mitjanit i les quatre de la matinada, entre palada i palada de carbó, qui sap amb quina llum, amb quina calor i en quina taula, enmig de quina pols, Faulkner va escriure ‘As I Lay Dying’, que és un terratrèmol en la història de l'art de la novel·la. Qui puga entendre això, que m'ho explique, per favor.”



Ara mateix, mentre escric aquestes ratlles, tinc damunt de la taula quatre dels meus llibres preferits, d'aquells que de tant en tant torne a llegir, o almenys a fullejar, a obrir-los per qualsevol pàgina i deixar-me portar una hora o dues. Els llibres són, per aquest ordre, *As I Lay Dying*, *Sanctuary*, *The Sound and the Fury* i *The Wild Palms*, en edicions clàssiques i barates de Penguin Books, i en la coberta del primer hi ha un taüt de través, amb la dona morta impossiblement col·locada a l'inrevés dins la caixa, uns cascots de cavall, un serrutx amb un grapat de claus, i a baix de tot cinc parells de peus, un calçat i un descalç, deformes, apuntant tots el taüt de la difunta. Mai no m'ha convençut la traducció habitual del títol, “Mentre agonitzo”: transmet una sensació que no és real, ni del que és la novel·la (suposant que siga una novel·la: potser és un poema èpic, una història bíblica o un recull fabulós de narrativa oral inventada), ni tan sols del títol mateix. La paraula *agonitzar* no té la mateixa ressonància que simplement estar gitat, o estar estirat i gitat, morint-se. Manies meues, potser. En tot cas el que compta no és l'agonia de la dona, sinó el camí cap a Jefferson, Mississipi, el viatge amb la morta, l'enterrament i la vida de tota la colla tal com la van contant un a un, en aquells curts capítols increïbles. Tampoc no he estat mai segur que *Sanctuary* haja de circular com “Sanctuari”, i no com “El refugi” o “L'amagatall”, però així és com circula i cal resignar-s'hi.

Avui dia 25 de setembre, que escric aquest record de llibres molts estimats, fa cent anys que va nàixer el seu autor, William Faulkner, a la ciutat d'Oxford, Mississipi, que és tant com dir en el sud més profund de tot el sud de Nord-amèrica. La profunditat d'aquest *Deep South* és una cosa difícil d'explicar, però quan travesses l'estat de Mississipi, pujant per la vall del gran riu, se sent en els camps i en l'aire com una realitat gairebé física. Si en algun lloc es pot evocar la societat d'amos i esclaus com un fet històric encara present és a banda i banda d'aquesta immensa vall. Com si hi hagueren nascut alhora, en un lentíssim part, els blancs i els negres, els senyors de les plantacions i de les grans cases clàssiques, hel·lèniques, i els esclaus del servei domèstic o del treball forçat als camps. Sense l'antiga institució inhumana, cu-

riosament, amos i esclaus van continuar sabent durant unes poques generacions quin era el seu lloc sobre la terra. Però els qui no eren ni una cosa ni l'altra, els blancs pobres de la ciutat i del camp, es van quedar amb el cul i la moral a la intempèrie. Aquesta és la gent del besné del coronel Faulkner: un emblema essencialment rural o mal urbanitzat, ignorant d'allò que se sol dir cultura, de vegades profundament primitiu, enrardiment humà, local, regional, i pobre. Amb això es pot fer, s'ha fet, una gran literatura. Tan gran com la de Proust, la de Kafka o la de Joyce, que han fabricat productes aparentment més moderns i de més gran refinament intel·lectual. Faulkner, com Cervantes i els seus Sanchos, *venteros* i pastors de la Mancha, és un geni del localisme universal. Allò que no he pogut entendre mai és com ho va aconseguir, sense models ni explicacions, sense teoria (en aquest segle, se suposa que tots hem de seguir una teoria, avalada per especialistes), sense mestres ni escola, i sense temps.

Abans de ser reconegut i poder viure del treball d'escriptor —ho recordava Marc Soler en aquesta revista— Faulkner va fer de comptable de banca, fuster, pintor de parets, bomber i empleat de correus. I tot el temps escrivia furiosament, desesperadament. No és l'únic, ni de bon tros, dels grans novel·listes americans que ha escrit llibres genials mentre feia els oficis més insòlits. No com ara, i com ací, que som tots tan senyorets, ens lamentem del poc rendiment editorial, i voldriem disposar de tots els privilegis de la nostra incomparable vocació. Amén. L'estiu del 1929 William Faulkner, fill d'una família de cavallers del sud, amb trenta-quatre anys i sense títol universitari, treballava de carboner en una central elèctrica, en el torn de nit. Al llarg de sis setmanes d'aquell estiu, entre la mitjanit i les quatre de la matinada, entre palada i palada de carbó, qui sap amb quina llum, amb quina calor i en quina taula, enmig de quina pols, Faulkner va escriure *As I Lay Dying*, que és un terratrèmol en la història de l'art de la novel·la. Qui puga entendre això, que m'ho explique, per favor. I qui encara no haja llegit els meus quatre llibres preferits de Faulkner, que no perda més temps i que comence ara mateix. Si ho combina amb la lectura d'altres autors de centenari coincident, com ara Ausiàs March i Josep Pla, el profit de la commemoració serà més gran encara.